

kulturhusprojekt for mig (egotropisk kalkule) – og for Skanderborg (sociotropisk kalkule)? Det er ikke usandsynligt, at sådanne tanker kan have strejft de ledende aktører.

Bogens validitets- og falsifikationsproblemer skal dog ikke overskygge det faktum, at Sørensen og Torfing har lavet et flot, spændende og inspirerende stykke videnskabeligt arbejde, som andre kan have stor glæde af. De skulle dog have skrevet afslutningen om, da de her skrider til generaliseringer i tid og rum. Synkrone data fra én kommune tillader ikke en sådan bestræbelse.

Jens Peter Frølund Thomsen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Peer Henrik Hansen og Jakob Sørensen, *Påskekrisen 1948. Dansk dobbeltspil på randen af den kolde krig*, København: Høst & Søn, 2000, 263 s., kr. 299,95.

”Påskekrisen 1948” er efterhånden blevet den faste betegnelse for det pludseligt iværksatte og nærmest panikagtige beredskab, som regeringen gennemførte i slutningen af marts det år. Med den øgede adgang til arkiverne er der gennem de senere år fremkommet adskillige behandlinger af denne helt usædvanlige begivenhed. I den foreliggende bog foretager to unge historikere på ny en undersøgelse med inddragning af hidtil ubenyttede kilder. Efter en kortfattet omtale af udviklingen fra 1945 til begyndelsen af 1948 fremstilles selve Påskekrisen i tre dele, hvorefter der til sidst foretages en opsummering

Første del (”Forsvarets genopbygning, to syn på samme sag”) omhandler Påskekrisens umiddelbare forhistorie. Månederne januar og februar 1948 var præget af allehånde rygter, som var med til at skabe usikkerhed og panik. Som et enkelt eksempel kan nævnes, at der i danske dagblade var vedholdende forlydender om indsmugling af våben, hvad der gav anledning til en forespørgsel i Folketinget fra Aksel Larsen. Det fik justitsministeren til at anmode om en politundersøgelse. Som et resultat heraf meddelte Rigspolichef Troels Hoff justitsministeren, at politiet ikke havde fundet beviser på smugling, men alligevel anmodede Hoff ”indrængende” om, at der ikke offentligt blev nævnt noget om politiets fremgangsmåder i sagen. Forfatterne har ganske ret i (p. 66), at der heri lå en ganske ejendommelig dobbelthed, for hvorfor dette hemmelighedskræmmeri, når der ikke var konstateret smugling? Andre rygter ville vide, at kommunisterne (måske!) planlagde et kup, og disse rygter blev stimuleret ved et møde den 25. februar i Oslo mellem de nordiske kommunistpartiers ledere. Samtidig var der internationalt sket nok så alvorlige ting, først med det kommunistiske kup i Prag den 25. februar og nogle få dage senere den sovjetiske henvendelse til Finland. Og hvordan var det danske forsvar så forberedt på at imødegå eventuelle trusler udefra eller kup indefra? Der var i 1946 blevet nedsat en forsvarskommission, men den havde – især på grund af det radikale parti – ikke holdt møde siden maj

kulturhusprojekt for mig (egotropisk kalkule) – og for Skanderborg (sociotropisk kalkule)? Det er ikke usandsynligt, at sådanne tanker kan have strejft de ledende aktører.

Bogens validitets- og falsifikationsproblemer skal dog ikke overskygge det faktum, at Sørensen og Torfing har lavet et flot, spændende og inspirerende stykke videnskabeligt arbejde, som andre kan have stor glæde af. De skulle dog have skrevet afslutningen om, da de her skrider til generaliseringer i tid og rum. Synkrone data fra én kommune tillader ikke en sådan bestræbelse.

Jens Peter Frølund Thomsen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Peer Henrik Hansen og Jakob Sørensen, *Påskekrisen 1948. Dansk dobbeltspil på randen af den kolde krig*, København: Høst & Søn, 2000, 263 s., kr. 299,95.

”Påskekrisen 1948” er efterhånden blevet den faste betegnelse for det pludseligt iværksatte og nærmest panikagtige beredskab, som regeringen gennemførte i slutningen af marts det år. Med den øgede adgang til arkiverne er der gennem de senere år fremkommet adskillige behandlinger af denne helt usædvanlige begivenhed. I den foreliggende bog foretager to unge historikere på ny en undersøgelse med inddragning af hidtil ubenyttede kilder. Efter en kortfattet omtale af udviklingen fra 1945 til begyndelsen af 1948 fremstilles selve Påskekrisen i tre dele, hvorefter der til sidst foretages en opsummering

Første del (”Forsvarets genopbygning, to syn på samme sag”) omhandler Påskekrisens umiddelbare forhistorie. Månederne januar og februar 1948 var præget af allehånde rygter, som var med til at skabe usikkerhed og panik. Som et enkelt eksempel kan nævnes, at der i danske dagblade var vedholdende forlydender om indsmugling af våben, hvad der gav anledning til en forespørgsel i Folketinget fra Aksel Larsen. Det fik justitsministeren til at anmode om en politundersøgelse. Som et resultat heraf meddelte Rigspolitichef Troels Hoff justitsministeren, at politiet ikke havde fundet beviser på smugling, men alligevel anmodede Hoff ”indrængende” om, at der ikke offentligt blev nævnt noget om politiets fremgangsmåder i sagen. Forfatterne har ganske ret i (p. 66), at der heri lå en ganske ejendommelig dobbelthed, for hvorfor dette hemmelighedskræmmeri, når der ikke var konstateret smugling? Andre rygter ville vide, at kommunisterne (måske!) planlagde et kup, og disse rygter blev stimuleret ved et møde den 25. februar i Oslo mellem de nordiske kommunistpartiers ledere. Samtidig var der internationalt sket nok så alvorlige ting, først med det kommunistiske kup i Prag den 25. februar og nogle få dage senere den sovjetiske henvendelse til Finland. Og hvordan var det danske forsvar så forberedt på at imødegå eventuelle trusler udefra eller kup indefra? Der var i 1946 blevet nedsat en forsvarskommission, men den havde – især på grund af det radikale parti – ikke holdt møde siden maj

1947, så det korte af det lange var, at Danmark lå fuldstændig ubeskyttet hen i en stadig mere konfliktfyldt situation. Syndromet om 9. april spillede også ind. Forfatterne får her bedre end i andre analyser fremstillet den usikkerhed og modtagelighed over for rygter, som er en væsentlig forudsætning for Påskekrisen.

I anden del ("Påskeberedskabets begyndelse") behandles forberedelsen og selve beslutningen om iværksættelse af øget beredskab. Den 10. marts meddelte den danske ambassadør i USA, Henrik Kauffmann, at han ville sende en repræsentant, ambassaderåd Povl Bang-Jensen, til Danmark for at informere om den amerikanske regerings syn på den internationale udvikling, herunder specielt Danmarks situation. I udenrigsministeriets såkaldte "gråbog" fra 1968 *Dansk sikkerhedspolitik 1948-1966* blev Bang-Jensen fremstillet som den, der nærmest igangsatte Påskekrisen, men forfatterne påviser omhyggeligt, at flere grundlæggende beslutninger var taget allerede inden Bang-Jensens ankomst til Danmark, og at han dermed ikke kunne fremhæves som den person, der var "ansvarlig" for Påskekrisen. Meget udmærket, men det har anden forskning for længst dokumenteret, så forfatternes fremstilling her virker nærmest som at slå en allerede død mand ihjel. Til gengæld var Bang-Jensen meget aktiv, efter at han var kommet til København. Han talte med en række politikere, og det er tænkeligt, som forfatterne antyder, at han har sagt noget forskelligt til de forskellige personer, han talte med, og at han dermed bidrog til den spændte atmosfære.

Den første væsentlige beslutning var forsvarsminister Rasmus Hansens anmodning den 5. marts til de to værnschefer (flyvevåbnet var endnu ikke et selvstændigt værn) om at fremkomme med overvejelser om forbedring af beredskabet. Herefter gik det så slag i slag med forberedelserne. Regeringen fik adskillige indberetninger og oplysninger om holdningen i den amerikanske administration, hvor både Bang-Jensen, marineattaché Frits Hammer Kjølens og Kauffmann havde samtaler med ledende embedsmænd. Fælles for disse oplysninger var en klar afvisning af, at der forelå en konkret sovjetisk trussel mod Danmark. Og statsminister Hans Hedtoft sagde da også den 24. marts i det udenrigspolitiske nævn, at der ikke forelå nogen trussel, men så tilføjede han lidt kryptisk, at Sovjetunionen jo kunne løbe hele Skandinavien over ende, hvis det ville. Heller ikke dette kunne jo bidrage til beroligelse. Interessant er Rasmus Hansens ordre til de to værnschefer den 20. marts om oprettelse af en midlertidig forsvarsstab, for tidshorizonten for dette arbejde angav han til den 7. april, altså lang tid efter påsken. Så måske var der slet ikke tale om en krise, skriver forfatterne (p. 128), men kun en øvelse. Denne iagttagelse gentages i konklusionen, og hvis den er rigtig, sætter den unægtelig Påskekrisen i et andet lys. Så skulle "øvelsen" mest tjene til at overbevise USA om Danmarks vilje til at stå fast.

Tredje del har overskriften "Mødet i udenrigspolitisk nævn" og behandler iværksættelsen af beredskabet. Mødet i nævnet fandt sted den 24. marts, og her fremlagde Hedtoft det sikkerhedspolitiske problem i en udtalelse (p. 150), som fortjener at blive citeret: "Een Ting var det at gaa ind i en Alliance, der medførte gensidige Forpligtelser, noget helt andet var det at manøvrere saadan, at den eneste Stormagt, der var i Stand til at hjælpe Danmark, ogsaa vilde være interesseret heri." Altså, ingen forpligtelser tak, men gerne sikkerhed. Dagen før havde

Hedtoft imidlertid over for den amerikanske ambassadør Josiah Marvel antydet, at Danmark var villig til at følge Norge med henblik på at opnå amerikanske sikkerhedsgarantier, altså med andre ord at påtage sig visse forpligtelser, hvad der var det modsatte af, hvad han sagde i nævnet. Hedtoft nævnte endvidere, at beredskabet var iværksat for at imødegå et eventuelt kommunistisk kup eller sovjetisk angreb, hvad der jo ikke var i overensstemmelse med forsvarsministerens ordre til værnscheferne.

Endnu et besynderligt forhold skal nævnes her. Hvis regeringen regnede med muligheden for et kommunistisk kup, må man gå ud fra, at politiet skulle spille en væsentlig rolle til imødegåelse. Alligevel bliver politiet inddraget ret sent og på forskellige tidspunkter i de forskellige politikredse. Der udgår altså ikke nogen instruks fra centralt hold. Betyder det, at ikke alle alligevel tog beredskabet helt alvorligt?

Som nævnt er der foretaget adskillige undersøgelser af Påskekrisen i de senere år, og nogle af de problemer, som forfatterne behandler, er allerede belyst. Men bogen fremlægger og uddyber på en udmærket måde en række af de uklarheder og modsigelser, der er en væsentlig del af hele forløbet. Samtidig er den velskrevet og dermed let læselig. Den være hermed anbefalet varmt.

Niels Amstrup
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Dag Wollebæk, Per Selle og Håkon Lorentzen, *Frivillig innsats. Social integration, demokrati og økonomi*, Bergen: Fakkbokforlaget, 2000, 272 s., Nkr. 318,00.

Frivillig innsats bygger på en spørgeskemaundersøgelse af nordmændenes bidrag til og holdninger til frivilligt arbejde, navnlig det frivillige arbejde, der er organiseret i foreningsregi. Frivillige foreninger omfatter i denne sammenhæng ikke kun de foreningskategorier, hvor det frivillige arbejde traditionelt set har spillet en stor rolle, nemlig foreninger inden for det sociale område og fritidsområdet, men også interesseorganisationer som for eksempel fagforeninger samt politiske partier. Spørgeskemaundersøgelsen er et led i det internationale "John Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project", som har deltagelse af omkring 30 lande. Danmark er indtil videre ikke med.

Ud over at afrapportere spørgeskemaundersøgelsen giver bogen et godt indblik i den intensive forskning i frivillige foreninger de senere år. Denne forskning, som hos Per Selle især har haft organisationssamfundets udvikling og forandring som sin genstand, bruges i denne undersøgelse som afsæt for at formulere hypoteser og spørgsmål om borgernes deltagelse i og holdninger til den frivillige virksomhed i dag. Det drejer sig for det første om den enkeltes deltagelse i frivillige foreninger og frivilligt arbejde, for det andet om deltagerens forhold til foreningerne og for det tredje om individernes syn på hvilken rolle, foreninger spiller og bør spille i samfundet.